

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/18 Fall 2016, p. 113-134

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9967>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 22.09.2016

✓ Accepted/Kabul: 12.12.2016

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK – Doç. Dr.
Nusret KOCA

This article was checked by iThenticate.

BİLECİK İLİNDE SAYA YERLEŞMELERİ

Taner KILIÇ - Zafer BAŞKAYA***

ÖZET

Bilecik'teki kır yerleşmelerinden biri olan ve insanın doğal çevre ile etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan saya yerleşmeleri kırsal nüfus için önemli bir ekonomik ve kültürel değere sahiptir. Fakat sayalar günümüzde giderek terk edilmekte, kullanılmayarak yok olmaktadır. Saya yerleşmelerinin giderek terk edilmesinde; kırsal ekonomik düzenin artan nüfusu besleyebilecek yeterlilikte olmaması, hijyen şartları, küçükbaş hayvancılıkla uğraşmanın zor olması sebebiyle genç nüfusun bu işle uğraşmak istememesi ve kırsaldan kentlere doğru olan göçler etkili olmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Bilecik'te sayıları giderek azalan saya yerleşmelerinin ortaya çıkış sebeplerini, kuruluş yeri seçiminde etkili olan faktörleri, mülkiyet yapısını, saya yapımında kullanılan malzemeleri, saya tiplerini, sayalarda yapılan faaliyetleri ortaya koyabilmek ve sayaların giderek tek edilmesinde etkili olan faktörleri vurgulamaktır.

Sakarya Nehri ve kolları, Bilecik ve çevresinde plato alanlarını yararak engebeli bir topografya oluşturmuştur. Engebeli topografyanın geniş yer tutması, tarıma uygun arazilerin az yer kaplamasına ve hayvancılık faaliyetlerinin ön plana çıkmasına yol açmıştır.

Bilecik'te küçükbaş hayvancılık faaliyetleri yapmak amacıyla, köyün dışındaki otlak alanları üzerinde kurulmuş, ağıl ve çoban kulübesinden meydana gelen ve genellikle yıl boyu kullanılan yerleşmelere saya adı verilmektedir.

Araştırmalarımız sonucunda sayaların; köylerde beslenen küçükbaş hayvan sürülerinin sayıca fazla olması sonucunda, köyde yaşayanların sağlıklarını korumak, ekili dikili alanlara zarar vermesini önlemek ve otlak alanlarına yakın olmak amacıyla ortaya çıktığı ve geleneksel olarak devam ettirildiği görülmektedir. Bilecik'te ayrı bir yaylası bulunan köy sayısının az olması da sayaların ortaya çıkışında önemli bir etkidir.

* Yrd. Doç. Dr. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Coğrafya Bölümü, El-mek: tanerkilic@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Coğrafya Bölümü. El-mek: zafer.baskaya@bilecik.edu.tr

Sayaların kuruluş yeri seçiminde topografya, iklim, bitki örtüsü ve su kaynakları gibi doğal faktörlerin yanı sıra; arazi mülkiyeti gibi beşeri coğrafya faktörleri de etkili olmaktadır. Sayaların otlak alanlarına yakın olması, hayvanların fazla yol yürümemesi, bol, taze ot ile beslenmesi et ve süt verimlerini artırmaktadır. Bilecik'teki geleneksel sayalar, sayanın yakın çevresinden sağlanan malzeme ile basit bir şekilde inşa edilmiştir. Sayaların temel yapı malzemesini taş, kerpiç ve ahşap oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra; branda, germe, naylon ve sac kullanılan diğer yapı malzemeleridir. Yeni yapılan sayalarda tuğla, kiremit, tel örgü ve kereste de kullanılmaktadır. Beslenen küçükbaş hayvan sayısının fazla olmasına göre, saya yerleşmesinin büyüklüğü de artmaktadır. Sayaları iç kısımları tek bir bölmeden meydana gelebildiği gibi birkaç bölmeye de ayrılabilir.

İnsan çevre etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve kırsal ekonomik düzenin zenginliklerinden biri olan saya yerleşmeleri, geleneksel kültürün devamı açısından önemlidir. Sayıları giderek azalan bu tip yerleşmelerin kırsal ekonomiyi korumak, kırsaldan kentlere doğru olan göçleri azaltmak ve hayvancılığı geliştirmek bakımından desteklenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilecik, saya, yerleşme, küçükbaş hayvancılık

SETTLEMENT OF SHEEP FOLDS (SAYA) IN BİLECİK

ABSTRACT

Saya, as one of the rural settlements in Bilecik in midwest Turkey, which has emerged as a result of human interaction with the natural environment, has considerable economic and cultural value for the rural population. However, the number of *sayas* is increasingly decreasing and they are being redundant today. The factors that affect the gradual abandonment of settlements include the inability of rural economic order to feed the growing population, the hygienic conditions, the difficulty of dealing with small livestock breeding, and the reluctance of the young population to deal with stock breeding, and migration from rural to urban areas.

The purpose of this research is to highlight the causes of the emergence of *sayas* in Bilecik whose number is drastically decreasing nowadays, the factors that influence the choice of location, property structure, the materials used for building of *sayas*, types of *sayas*, to reveal the activities carried out in *sayas* and to highlight the factors that influence the increasing decrease of *sayas*.

The Sakarya River and its tributaries formed a rugged topography by cutting the plateau areas around Bilecik and its surroundings. The rugged topography has caused the agricultural areas to take up little space and animal husbandry activities to become at the forefront.

In Bilecik, the settlements established on grassland areas outside the village for the purpose of carrying out small animal husbandry

Turkish Studies

activities, consisting of sheep-folds and shepard's hut and often used throughout year are called sayas.

It was found out in our research that *sayas* came to being due to the high number of small ruminant animals fed in the villages in order to protect the health of the people living in the villages, to prevent them from harming the cultivated areas and to be close to the grassland areas. Also the small number of villages in Bilecik which have a separate plateau is a significant impact on the emergence of the *sayas*.

As well as natural factors such as topography, climate, vegetation and water resources; human geography factors such as land ownership are also effective. The fact that the *sayas* are close to the grassy lands, the animals do not walk too far, and the abundance of fresh grass increases the yields of meat and milk. In Bilecik, traditional *sayas* were simply made of the materials in the immediate vicinity of the *sayas*. Besides; other structural materials are used such as canvas, stretchers, nylon, and sheet metal. As the number of the sheep and goats is higher, the size of the *saya* settlement is increasing. The inner parts of *sayas* consist of a single section, also they are divided into several sections. In *sayas* with several divisions, there are rooms for mother sheep, lambs and newborn lambs.

Saya, which emerged as a result of human environmental interaction and is one of the riches of the rural economic order, is important for the continuity of the local culture. These types of settlements, which are decreasing in number, need to be supported in order to protect the rural economy, reduce migrations to rural areas and improve livestock.

STRUCTURED ABSTRACT

Saya, as one of the rural settlements in Bilecik in midwest Turkey, which has emerged as a result of human interaction with the natural environment, has considerable economic and cultural value for the rural population. However, the number of *sayas* is increasingly decreasing and they are being redundant today. The factors that affect the gradual abandonment of settlements include the inability of rural economic order to feed the growing population, the hygienic conditions, the difficulty of dealing with small livestock breeding, and the reluctance of the young population to deal with stock breeding, and migration from rural to urban areas.

The purpose of this research is to highlight the causes of the emergence of *sayas* in Bilecik whose number is drastically decreasing nowadays, the factors that influence the choice of location, property structure, the materials used for building of *sayas*, types of *sayas*, to reveal the activities carried out in *sayas* and to highlight the factors that influence the increasing decrease of *sayas*.

Field works of our research were carried out with visits to the stations between April and September 2016. During these visits, semi-structured interviews were held with the owners of the *sayas* currently in use and those who had previously been involved in those places.

Turkish Studies

Photographs of the abandoned sayas were taken and archived. Interviews were held in some villages' squares and coffee houses with regard to the activities carried out in the sayas. Finally, a semi-structured interview was conducted with the President of the Bilecik Sheep and Goat Breeding Association.

The Sakarya River and its tributaries formed a rugged topography by cutting the plateau areas around Bilecik and its surroundings. The rugged topography has caused the agricultural areas to take up little space and animal husbandry activities to become at the forefront. The excess of small ruminants fed in villages makes it difficult to manage these ruminants in the village. In addition, the risk that the herds of small livestock could destroy planted areas inside and around the village brought the need to feed and shelter animal feeds away from the village.

In Bilecik, the settlements established on grassland areas outside the village for the purpose of carrying out small animal husbandry activities, consisting of sheep-folds and shepard's hut and often used throughout year are called sayas. In Bilecik, saya is also called bed because the herd (sheep and goats) rest there at night after grazing, and is called barracks due to being hosted in a remote village in winter.

It was found out in our research that *sayas* came to being due to the high number of small ruminant animals fed in the villages in order to protect the health of the people living in the villages, to prevent them from harming the cultivated areas and to be close to the grassland areas. Also the small number of villages in Bilecik which have a separate plateau is a significant impact on the emergence of the *sayas*.

In Bilecik province, the property of the fields on which sayas are established belongs to those owner of the sayas. They cannot be built on others' fields. However, it is rare that sayas are used with the permission or hiring by the owner. In some villages, there can be found two sayas belonging to the same person, one being for winter and another for summer. In Bilecik, sayas are referred to with their owners' names, nicknames, or the names of the places in which they are located.

As well as natural factors such as topography, climate, vegetation and water resources; human geography factors such as land ownership are also effective. The fact that the sayas are close to the grassy lands, the animals do not walk too far, and the abundance of fresh grass increases the yields of meat and milk. In Bilecik, there are sayas in the immediate vicinity of the village as well as the ones in distance of 3-4 km. While the villagers whose farms are closer to the village prefer to build a number of sayas in shorter distances in order to make it easier for them to come and go, many of the owners who are not in the immediate vicinity of the village set up a saya in farther distance.

The traditional sayas in Bilecik have been built in a simple way with material from the immediate vicinity. The basic building materials of the sayas include stones, mud bricks and woods. Besides; other structural materials are used such as canvas, stretchers, nylon, and sheet metal. Newly built ones are made of bricks, tiles, wire netting and timber. As the number of the sheep and goats is higher, the size of the saya settlement is increasing. The inner parts of sayas consist of a single section, also

they are divided into several sections. In sayas with several divisions, there are rooms for mother sheep, lambs and newborn lambs.

Since transhumance is not widely performed in Bilecik, sayas assume an important function in terms of animal husbandry. While sayas close to the village are used throughout the year, those far from the village can remain unused in winter. In sayas, work starts early in the morning. First, milking of sheep and goats is done, and after animals are grazed, cleaning of the sayas is done. At times when the number of sheep was high, shepherds used to be hired for the animals that were fed in the sayas. The shepherds came from nearby villages as well as from the surrounding provinces such as Kütahya and Afyon. With the decrease in the stock of sheep and goats, the cheese made in the settlements or in the villages can be marketed with order without need to take it to the district or city market. While traditional shepherds are men in sayas; the works such as milking, transport of the milk, making the cheese, the feeding of the animals and the cleaning of the sayas were usually done by women. Yet, men were also helping women to the possible extent. Today, most of the work that women have to do is done by men.

For a family with saya settlement, the shepherd's dog means a lot. Both saya as a rural settlement and the herd of small livestock are exposed to all kinds of hazards in the natural environment. For this reason, the shepherd's dog is very important for protection of the saya and the animals in general. Most of the time, a shepherd's dog is the best guardian and the best friend of both the shepherd and the herd owners. The shepherd's dog must be robust in order to protect the shepherd and the family in the best way. Therefore, when choosing a shepherd dog, herd owners select and feed dog breeds with characteristics that can resist and fight against the wolf, which is the biggest enemy of the herd.

The animals kept in sayas are now generally controlled by veterinarians. In the absence of veterinary services, traditional methods were used for fighting animal diseases. For example; when the stomach of the animal is swollen, it has a runny nose and it becomes weak and has difficulty in walking, a hollow is made in the ear of the animal and *Helleborusorientalis* root is attached.

Saya, which emerged as a result of human environmental interaction and is one of the riches of the rural economic order, is important for the continuity of the local culture. These types of settlements, which are decreasing in number, need to be supported in order to protect the rural economy, reduce migrations to rural areas and improve livestock. Here, the livestock policies to be applied to support sayas and livestock breeding gains importance. Rather than the politics on the paper; for the manufacturer; it is necessary to increase the support given to animal breeding such as putting tags, vaccination, transportation, sales, marketing of meat and dairy products.

Keywords: Bilecik, Sheep Fold (Saya), Settlement, Sheep & Goat Farming

1. GİRİŞ

Bilecik'teki kır yerleşmelerinden biri olan ve insanın doğal çevre ile etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan sayalar giderek terk edilmektedir. Saya yerleşmelerinin giderek terk edilmesinde; kırsal ekonomik düzenin artan nüfusu besleyebilecek yeterlilikte olmaması, hijyen şartları, küçükbaş hayvancılıkla uğraşmanın zor olmasından dolayı genç nüfusun hayvancılıkla uğraşmak istememesi ve kırsaldan kentlere doğru olan göçler etkili olmaktadır. Bilecik'te kırsal nüfus için önemli bir ekonomik ve kültürel değer olan saya yerleşmeleri günümüzde kullanılmayarak yok olmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Bilecik'te sayıları giderek azalan saya yerleşmelerinin ortaya çıkış sebeplerini, kuruluş yeri seçiminde etkili olan faktörleri ve mülkiyet yapısını ortaya koyabilmektir. Bunun yanı sıra; saya yapımında kullanılan malzemeler, saya tipleri ve sayalarda yapılan faaliyetlerin ortaya konulması da bu çalışmanın başlıca amaçları arasındadır.

Araştırmamızın arazi çalışmaları, Nisan-Eylül 2016 tarihleri arasında tespit edilen sayalara ziyaretler gerçekleştirilerek yapılmıştır. Bu ziyaretler sırasında halen kullanılmakta olan sayaların sahipleri ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Terk edilen sayaların fotoğrafları çekilerek arşivlenmiştir. Sayalarda yapılan faaliyetler ile ilgili olarak bazı köylerin meydanlarında ve kahvehanelerinde mülakatlar yapılmıştır. Son olarak, Bilecik Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkanı ile yarı yapılandırılmış bir mülakat gerçekleştirilmiştir.

2. ARAŞTIRMA SAHASININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Bilecik ili, Marmara Bölgesi'nin güneydoğu kesiminde; Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin kesiştiği bir alan üzerinde yer almaktadır. Bu özelliği ile Türkiye'de dört bölgede toprakları olan tek il durumundadır. Bilecik ili genel olarak 39° 39' ve 40° 31' kuzey enlemleri ile 29° 42' ve 30° 39' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Doğuda Bolu ve Eskişehir illeri, batıda Bursa, güneyde Kütahya, kuzeyde ise Sakarya illeri ile çevrilidir.

İl genelinde topografyanın ana doğrultusu doğu-batı ve kuzeydoğu-güneybatı yönlü uzanmakta olup, bu uzanış jeolojik yapıya da uygunluk göstermektedir. Bu durum, kuzeyden güneye doğru yüksek ve alçak sahalar şeklinde morfolojik ünitelerin sıralandığı morfolojik birimlerle, tektonik birimler arasında sıkı ilişkiyi açıkça göstermektedir (Özgür, 1990: 4). Bilecik'in kuzeyinde Samanlı Dağları yer almaktadır. Samanlı dağlarının güneyinde İznik-Pamukova depresyonu ve Avdan Dağı-Karagöl Platosu bulunmaktadır. Avdan dağı güneyinden itibaren ise Bilecik Plato sahasına geçilmektedir. Karagöl platosunun güneyinde ise Göynük Çayı Vadisi yer almaktadır. Göynük Çayı Vadisi'nin güneyinde ise Aktaş-Alıç Platoları, Karaağaç ve Gölpazarı Ovaları, Meryem Dağı-Göl Dağı ve Dokuz Platosu¹ uzanmaktadır. Bu yüksek morfolojik ünitelerin güneyinde ise Sürüm Çayı Vadisi, Sipahi Dağlık Sahası, Yenipazar Havzası, Akköy Platosu² ve Orta Sakarya Vadisi uzanır. İl topraklarını ikiye ayırarak güneyden kuzeye doğru akan Sakarya Nehri'nin batısında; Bilecik ve Söğüt Platoları, doğu kısmında ise Sündiken platoları yer almaktadır (Harita 1).

¹ Murat Özgür'ün Bilecik Coğrafyası adlı doktora çalışmasında buradaki platoluk alan Dokuz Platosu olarak adlandırılmıştır (Özgür, 1990: 12).

² Murat Özgür'ün Bilecik Coğrafyası adlı doktora çalışmasında buradaki platoluk alan Akköy Platosu olarak adlandırılmıştır (Özgür, 1990: 16).

Sıcaklık dağılışında yüksek kesimler çevrelerindeki alçak kesimlerden daha düşük değerler göstermektedir. Nitekim Ahı Dağı, Yırce Dağı, Göldağı, Sipahi Dağlık Sahası ve Sündiken Platosu çevreleri bu özelliğe sahiptir. Çevresine göre çukurda kalmış mikroklima özelliği gösteren ova ve vadilere sıcaklıkların uygunluğu sebebiyle zeytin gibi türler sokulabilmiştir. Sıcaklık şartlarının uygunluğuna bağlı korunaklı özelliği nedeniyle Orta Sakarya Vadisi geçmişten günümüze Seben, Kıbrısık (Bolu) ve Nallıhan (Ankara) civarlarından gelen bazı küçükbaş hayvan yetiştiricilerine kışlak olmuştur (Özgür, 1990: 30).

Bilecik ilinde genel olarak kuzeyden güneye doğru yağış miktarlarında bir azalma görülmektedir. Topografyanın doğu-batı doğrultulu uzanışı yağışın dağılışında etkilidir. Nitekim kuzeyden güneye ve batıdan doğuya doğru Bilecik çevresindeki il merkezlerinin 66 yıllık ortalama yıllık yağış değerleri incelendiğinde bu farklılık hissedilmektedir. Adapazarı'nda 834.6 mm olan yıllık ortama yağış değerleri Bilecik'te 454.5 mm'ye Eskişehir'de ise 370.0 mm'ye düşmektedir. Bursa'da 695.1 mm olan yıllık ortalama yağış değerleri ise Bolu'da 553.9 mm'ye düşmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Bilecik ve çevresindeki il merkezlerinin aylık ve yıllık ortalama yağış değerleri mm. (1950-2015)

İller	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Bilecik	49.9	42.3	47.0	43.3	47.5	39.4	18.9	11.3	21.1	41.6	37.7	54.5	454.5
Adapazarı	93.6	75.4	75.9	59.1	49.9	69.6	48.6	45.2	54.0	79.6	77.8	105.9	834.6
Eskişehir	40.6	32.6	37.8	40.6	43.0	32.8	13.0	9.2	15.1	29.8	30.0	45.5	370.0
Bursa	87.6	74.6	69.7	63.4	44.3	34.3	15.3	15.7	39.5	68.8	78.5	103.4	695.1
Bolu	59.0	47.2	51.6	51.7	59.6	56.5	29.0	23.6	27.7	42.9	44.1	61.0	553.9

Sakarya Nehri; batıdan Göksu Çayı, kuzeydoğudan Göynük Çayı, doğudan Erbis Çayı, güneyden Karasu Çayı gibi önemli kolları ve güneyden kuzeye akan ana gövdesiyle derin vadiler oluşturarak il genelinde topografyanın şekillenmesinde en büyük etkenlerden biri olmuştur.

İl genelinde ormanlık alanlar geniş yer kapladığından toprakların büyük bir bölümünü (% 59.7) kahverengi orman toprakları oluşturmaktadır. İkinci büyük toprak grubu kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır (% 32.5). Üçüncü sırada ise % 4.2'lik pay ile alüvyal topraklar bulunurken; kahverengi topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar, kolüvyal topraklar ve rendzina toprakları daha az yayılış göstermektedir (Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü; 1998: 21).

Bilecik ilinde topografyanın kuzeyden güneye ve batıdan doğuya farklılaşması ile birlikte yükselti, bakı ve denizden uzaklaşma (karasallığa geçiş) özelliklerine bağlı olarak bitki örtüsünde de farklılıklar görülmektedir. Bu bağlamda bitki örtüsü dağılışı, genel olarak orman, maki ve step alanları olarak üç büyük gruba olarak ayrılabilir.

Coğrafi etkenlerin bitki örtüsünün yatay ve dikey dağılışında önemli bir rol oynadığı Bilecik ilinde; kızılçam, karaçam, meşe ve ardıç türleri ile kayın gibi ağaç türleri yaygındır. Depresyon sahaları çevresindeki alçak yamaçlarda genellikle kızılçamlar yayılış gösterirken, depresyonların üst kesimlerinde ise karaçam ve meşe toplulukları yayılış göstermektedir. Vadilerin güneye bakan yamaçlarında kızılçamlar daha yaygın iken, kuzeye bakan yamaçların aşağı kesimlerinde karaçamlar, daha yukarı kesimlerde ise kayın ve köknar gibi nemcil türler yaygınlık gösterebilmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğü'nde, saya kelimesinin beş anlamı verilmektedir: 1. Ayakkabı'nın yumuşak olan üst bölümü 2. Gebe koyunların karnındaki yavru yüz günlük olduğunda çobanların yaptığı tören 3. Yayla ve kırlarda hayvanlar için yapılan üstü samanla örtülü yer 4. Kadın giysisi 5. İş önlüğü (<http://www.tdk.gov.tr/>). TDK'nin Bilim ve Sanat Terimleri

Ana Sözlüğü'nde ise diğer anlamların yanı sıra; saya kelimesine Farsça sayvant (sayvan-sayeban) kelimesi ile ilişkilendirerek bu makaleyi ilgilendiren anlamı ile 1. Ağıl bahçesi 2. Küçükbaş hayvanların kışlık ağılı şeklinde bir anlamı da verilmektedir (<http://www.tdk.gov.tr/>). TDK'nin Derleme Sözlüğü'nde diğer anlamlarının yanı sıra; 1. Ağıl 2. Ahır 3. Yayla ve kırlarda hayvanlar için yapılan üstü samanla örtülü hangar 4. Avlu 5. Sofa 6. Salon 7. Bir çeşit ev altı gibi anlamları da bulunmaktadır (TDK, 2009: Derleme Sözüğü).

Misalli Büyük Türkçe Sözlük'te ise İsmail Hakkı Uzun Çarşılı'ya atıfta bulunularak "saya"nın, "saye"den bozma olduğu vurgulanmaktadır. Osmanlı saray teşkilatında Rumeli'den getirilip saray için ayrılan veya kurbanlık olarak seçilen koyunları besleyen ve devlet himayesinde olduğu için Saye (saya) ocağı adı altında bir de teşkilat bulunmaktaydı (Ayverdi, 2011: Misalli Türkçe Sözlük). Saye kelimesinin Farsça'da; gölge, yardım etme, koruyup gözetme, himayesi altına alma gibi anlamları bulunmaktadır.

Yücel; Türkiye'nin değişik yörelerinde ağıl yerleşmeleri için; tokat, saya, çekle ve döllük gibi adlar da kullanıldığını ifade etmiştir (Yücel, 1995: 452). Tunçdilek ise; yaylalardaki ağıllara bazı bölgelerde saya adı verildiğini ifade ederek; gerek saya, gerek ağıl, taşıdıkları farklı isimlere rağmen, aynı şekilde inşa edilmiş ve aynı şekilde kullanılan tesisler olup, ikisi arasında fonksiyon bakımından herhangi bir fark mevcut olmadığını ifade etmiştir (Tunçdilek, 1967: 157).

Türkiye'nin de çoğu kesiminde saya yerleşmeleri ağıl olarak ifade edildiğinden literatürde de köye bağlı (köy altı) yerleşme şekli olarak genellikle saya yerine ağıl yerleşmeleri ifadesi kullanılmaktadır. Ağıl ya da saya; köye bağlı iskan şekillerinden biri olduğu gibi ağıl ifadesi olarak kırsal konutların bir eklentisi de (küçükbaş hayvanların barındırıldığı) olabilmektedir (Başkaya, 2012: 253). Başkaya, köy altı yerleşme şekli olan ağıl yerleşmelerinin Bilecik ili çevresinde genellikle saya olarak ifade edildiğini belirtmiştir (Başkaya, 2012: 254). Güngör ve Bozyiğit ise Konya ili Erenler Dağı ve çevresi ile ilgili yaptıkları çalışmada bu yerleşmeleri ağıl yerleşmeleri başlığı altında ele almışlardır (Güngör ve Bozyiğit, 2013: 406-408). Köse ve Yazıcı ise yaptıkları çalışmalarda bu yerleşmeleri yöresel söyleyişe bağlı olarak saya yerleşmeleri olarak ifade etmişlerdir (Köse, 1995; Yazıcı, 1998).

Köse, "İvrindi (Balıkesir) Çevresinde Saya Yerleşmeleri" başlıklı makalesinde sayayı şöyle tanımlamaktadır: Temel geçim kaynağı hayvancılık olan ailelerin, koyun sürülerini yerleşme merkezinden ve tarım alanlarından uzak tutmak, bütün yıl boyunca meralarda otlatılan hayvanlarını kışın soğuktan, yazın ise sıcaktan korumak amacıyla oluşturdukları bir kır yerleşme şeklidir (Köse, 1995: 334).

Yazıcı, Orta Sakarya Vadisi üzerine yaptığı çalışmada; sayalar ile ilgili olarak geceleri davarların barınmasını sağladıkları gibi, kuzulama, süt sağımı ve yün kırma devrelerinde de önemli görevler üstlenmişlerdir. Özellikle kuzular ya da oğlaklar, davar sürüsüne uyum sağlayabilecek büyüklüğe erişinceye kadar gündüzleri de sayada kalırlar ifadesini kullanmıştır (Yazıcı, 1998: 103).

Bilecik çevresinde yaptığımız detaylı arazi çalışmaları sonucunda ağıl ile sayanın fonksiyonel özellikler bakımından aynı olmakla birlikte; Bilecik yöresindeki sayaların ülkemizin diğer bazı yörelerindeki ağıl yerleşmelerinden mülkiyet, mesafe ve eklentileri bakımından bazı farklılıklarının olduğu görülmüştür. Örneğin ülkemizin diğer bölgelerinde ağıllar genellikle sürü sahibi tarafından inşa edilmiş ve ortak olarak kullanılan yapılar olduğu halde; Bilecik çevresindeki sayalar yalnızca saya sahipleri tarafından kullanılan ve özel mülkiyet içerisinde yapılmış olan tesislerdir. Ağıllar genellikle köyün çok uzağında yer almazken, sayalar köyden 3-4 km uzakta yer alabilmektedir. Bu durum üzerinde köy yerleşmelerinin hemen çevresinde tarım alanlarının küçük parseller halinde ve yoğun olması, bu alanların dışında olan köyden uzak yerlerde ise orman arazisinin fazla ve engebeli oluşu, saya yerleşmelerinin köyün biraz uzağında kurulmasına sebep

Turkish Studies

olmuştur. Bunun yanı sıra Bilecik çevresindeki tüm sayalarda, sayanın hemen yakınına ya da bitişik olarak yapılmış bir çoban evi mutlaka bulunmaktadır. Türkiye'nin farklı yerlerinde bulunan ağıl yerleşmelerindeki ekonomik faaliyet hayvanların ilkbahar aylarında yaylaya çıkışı ile son bulurken, Bilecik ilinin birçok kesimindeki sayalar genellikle bütün yıl kullanılan yerleşmeler durumundadır.

Bilecik'te sayaya farklı isimler de verilmektedir. Sürünün (davar) arazide otladıktan sonra geceleyerek dinlenmesinden dolayı *yatak*, birçok kesimde ise kış mevsiminde de köyün uzağındaki sayada barındırılması özelliğinden dolayı *kışla* da denilmektedir.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Sayaların Ortaya Çıkış Sebepleri

Araştırma sahasının genel özellikleri kısmında belirtildiği üzere; Bilecik'te topografyanın engebeli olması, orman ve çalı formasyonunun fazla yer kaplaması ve birçok yerde tarla tarımına uygun arazilerin az olması, hayvancılık faaliyetlerinin önem kazanmasına sebep olmuştur.

Köy içerisinde hayvan beslenebilecek alanların dar olması, yapılan hayvancılık faaliyetlerinin ekili-dikili alanlara zarar verme kaygısı, temizlik, koku ve hijyen açısından sorun oluşturması ve köyde yaşayan diğer insanlara rahatsızlık vermesinden dolayı köy içerisinde hayvan beslemek güç olmaktadır. Sayaların otlak alanlarına yakın olması, hayvanları olatmaya götürmekte büyük avantajlar sağlamakta, hayvanlar bol, taze ot bulunan meralarda beslendiğinden ve fazla yol yürümediklerinden et ve süt verimleri artmaktadır. Bunun yanı sıra küçükbaş hayvan sayısının fazla olduğu bazı ailelerde babadan ya da dededen öğrenilen görgü ile sayaların bir ekonomik faaliyet sahası olarak insanların hayatlarında yer etmesi ve ayrı bir yaylası bulunan köy sayısının az olması da sayaların ortaya çıkışında önemli bir etkidir.

3.2. Sayalarda Mülkiyet

Bilecik'te sayaların kurulmuş oldukları arazinin mülkiyeti şahıslara aittir. Saya sahiplerinin genellikle tek bir sayısı bulunmakta ve sayacılık faaliyetleri aile bireyleri tarafından yerine getirilmektedir. Bazı köylerde ise aynı kişiye ait olmak üzere kışlık ve yazlık olmak üzere iki saya da bulunabilmektedir.

Bilecik'te sayalar sahiplerinin adları, kişi lakapları, aile lakapları veya buldukları mevkilerin isimleri ile anılmaktadır. Örneğin Bilecik merkez ilçeye bağlı olan Alpagut köyünde Sağırlan Sayası (Sağırların Sayası), Kendirilen Sayası (Kendirlerin Sayası), Ali Dayı'nın Sayası; Gölpazarı Kasımlar köyünde Himmetlen Sayası (Himmetlerin Sayası), Cagalan Sayası (Cagaların Sayası), Çakar Ahmetler'in sayısı; Gölpazarı Arıcaklar köyünde Gambır'ın Sayası (Kambur'un Sayası), Selöz köyünde Faruğun Sayası gibi aile lakabı ve kişilerin adlarıyla anılan sayalar bulunabildiği gibi, Kalamlar sayısı (Bilecik Merkez ilçeye bağlı Başköy köyü) gibi mevki adlarıyla anılan sayalar da bulunmaktadır.

Deresakarya Köyü'nde (Söğüt ilçesine bağlı) Muhittin'in kışlası, Molla Mehmet'in kışlası, Hacı Ahmetler Kışlası, Hacı Ali Mustafa Kışlası gibi kişi adları ile anılmaktadır. Geçmişte Deresakarya, Selöz ve Tuzaklı köylerinde olduğu gibi birçok köyde günümüzde kullanılmayan sayalarda kalan koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlar kışın da köye getirilmiyordu (**Foto 1**).

Foto 1. Deresakarya (A,C), Selöz (B) ve Tuzaklı köylerinde (D) göçlerin etkisiyle terk edilip kullanılmayan sayalardan görüntüler.

Karacalar Köyü'nde Keleşlen Sayası (Keleşlerin Sayası), Nazirlen Sayası (Nazirlerin Sayası), Halidoğlu'nun Sayası, Corlu'nun Sayası kışın kullanılırken; yazın yatak yeri adı verilen yerler kullanılmaktaydı. Cavurun (Gavur) yatak yeri, Dolmanın yatak yeri, İncirin dibi, Asa Boğazı, Aykırının yatak yeri, Koca kavlanlık, Gölgebasan, Musa'nın dere gibi öğleyin hayvanların dinlendirildiği yere ise eğlek (bazı köylerde eğrek) adı verilmekte idi (**Foto 2**).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

Foto 2. Sürünün öğle sıcağında dinlendiği ve su ihtiyacını giderildiği yerlere de eğlek (çeşme başı) adı verilmektedir.

3.3. Sayaların Yer Seçimini Etkileyen Faktörler

Bilecik çevresindeki sayalar bütün yıl kullanıldığından sayaların kuruluş yerlerinin seçiminde; topografya, iklim, bitki örtüsü ve su kaynaklarının yanı sıra; arazi mülkiyeti de etkili olmaktadır.

Bilecik'te köyün hemen bitişiğinde yer alan sayalar olabildiği gibi 3-4 km uzaklıkta sayalarda da bulunmaktadır. Köye yakın arazisi bulunan aileler gidip gelmesi kolay olması bakımından daha kısa mesafelerde saya kurmayı tercih ederken, köyün yakın çevresinde arazisi bulunmayan sürü sahipleri daha uzaklarda saya kurmaktadır. Uzakta yer alan sayalarda en önemli sorun ulaşım problemi. Özellikle kışın ulaşım problemi daha da belirginleşmektedir. Sayaların köyün uzağında yer almasında ekili dikili alanların korunmasının yanı sıra, kötü kokuların önlenmesi, hayvanların daha havadar olan yerlerde barındırılması ve daha geniş otlaklardan yararlanılması gibi avantajları da bulunmaktadır. Havadar ve esintili yerler hayvan hastalıklarının önlenmesi bakımından önemlidir (Hayvan hastalıkları ile mücadelede uygulanan geleneksel yöntemler ilerideki kısımlarda ayrıca ele alınmıştır).

Akarsu ya da çeşme olduğu yerler çevresinde saya kurulması önemli bir avantaj olmasına rağmen, bir kısım sayalarda su bulunmamaktadır. Suyun bulunmadığı sayalarda hayvanların su ihtiyacı, sayaya getirilmeden önce otlak alanlarındaki çeşme ve pınarlardan sağlanmaktadır. Geçmiş dönemlerde sayalara at ve eşek gibi çeki hayvanları ile su taşınmakta iken günümüzde genellikle traktörler tarafından çekilen su tankerleri ile su taşınmaktadır.

3.4. Sayalarda Fizyonomi (Kullanılan malzeme) ve Tip

Bilecik'teki geleneksel sayalar, sayanın yakın çevresinden sağlanan malzeme ile basit şekilde inşa edilmiştir. Sayaların temel yapı malzemesini taş, kerpiç ve ahşap (çalı ve kalın ağaç dalları gibi) oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra; branda, germe, naylon ve sac kullanılan diğer yapı malzemeleridir. Yeni yapılan sayalarda tuğla, kiremit, tel örgü ve kereste de kullanılmaktadır (**Foto 3**). Beslenen küçükbaş hayvan sayısının fazla olmasına göre, saya yerleşmesinin büyüklüğü de artmaktadır.

Turkish Studies

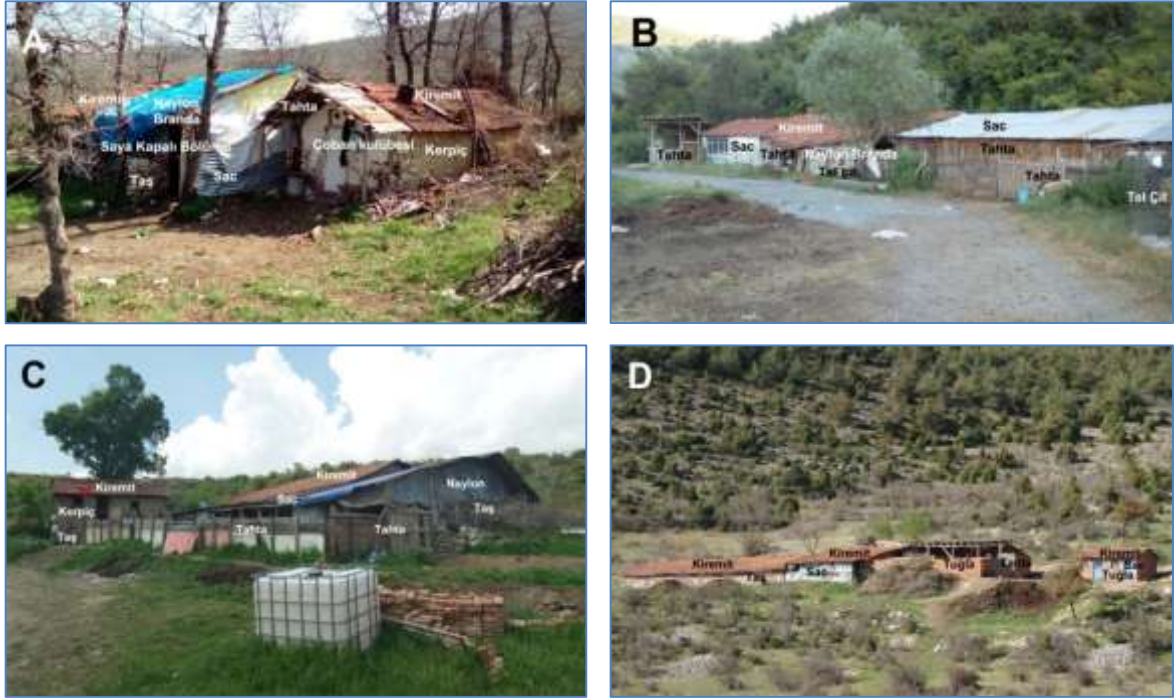

Foto 3. Bilecik'in bazı köylerinde farklı malzemelerle yapılmış sayalardan görüntümler.

A-Alpagut köyünden bir saya. B-Başköy köyünden bir saya.

C-Selöz köyünden bir saya. D-Tuzaklı köyünden bir saya.

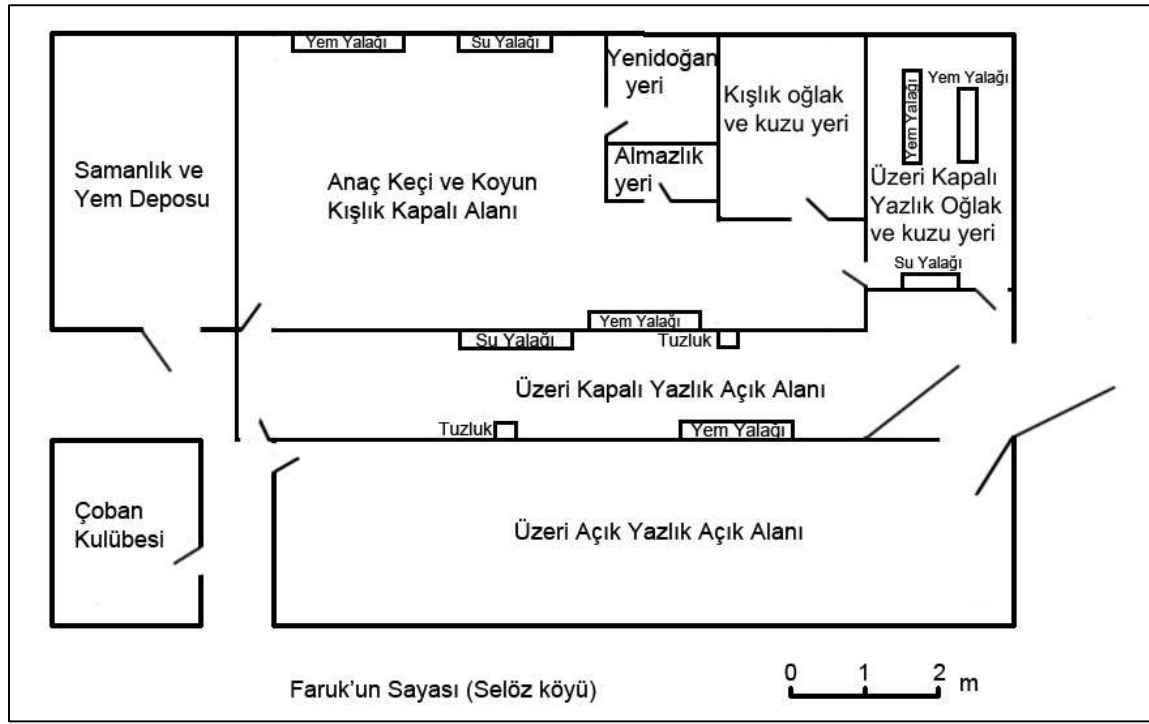
Sayaların iç kısımları tek bir bölmeden meydana gelebildiği gibi birkaç bölmeye de ayrılabilir. Birkaç bölmeden meydana gelen sayalarda Anaç, kuzuluk ya da oğlaklık ve yeni doğan bölmeleri bulunabilmektedir. Hayvan ikiz veya üçüz doğduğunda, yavruların dengeli beslenmesi için yeni doğan yavrular ayrı ayrı bölmelere alınmaktadır. Yeni doğanların bölmelere alınmasında diğer hayvanlar tarafından ezilebilme tehlikesi de etkili olmaktadır. Genelde yeni anaç koyunların ilk yavru lamalarında daha fazla rastlanan, koyunun kuzusunu kabul etmediğinde ise kuzuya alışması için ayrılan küçük bölme ise *almazlık* yeri adı verilmektedir. Sayaların iç bölmeleri bazı köylerde *karaçav* (*germe*) adı verilen çitlerle birbirinden ayrılmaktadır (Şekil 1 ve 2 ile Foto 4 ve 5).

Turkish Studies

Foto 4. A-Anaç keçi yazlık açık alanı. B- Anaç keçi kışlık kapalı alanı. C- Oğlak üstü açık yazlık alanı. D- Oğlak ve kuzu üzeri kapalı yazlık alanı. E- Almazlık yeri(1), Hasta ya da ağırlı anaç keçi yeri(2). F- Yeni doğan yeri(1,2,3). G- Küçük oğlak yeri(1), Büyük oğlak kapalı yeri(2). H- Teke, Çepiç ve kısır keçi yeri(1), Hasta teke, hasta çepiç ve hasta kısır keçi yeri(2). İ-Oğlak emzirme alanı olarak ta kullanılan yazlık üstü açık ve üstü kapalı anaç keçi yeri(1,2), Kapalı kışlık anaç keçi yeri(3). K- Bazı sayaların iç bölmeleri *karaçav* (*germe*) adı verilen çitlerle birbirinden ayrılmaktadır.

Turkish Studies

Şekil 2. Faruk'un Sayası'nın (Selöz Köyü) Planı.

Foto 5. Başköy köyü Kalamlar Sayası (A) ve Selöz köyü Faruk'un Sayasından (B) genel bir görünüm.

3.5. Sayalarda Yapılan Faaliyetler

Bilecik'te yaylacılık faaliyetleri yaygın olarak yapılmadığından, sayalar hayvancılık bakımından önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Köye yakın olan sayalar yıl boyunca kullanılırken, köyün uzağında bulunan sayalar kışın boş kalabilmektedir.

Sayalara sabah erken saatlerde gidilmektedir. Önce koyun ve keçilerin sağımı, hayvanlar otlatılmaya çıkarıldıktan sonra ise sayaların temizliği yapılmaktadır.

Küçükbaş hayvan sayısının fazla olduğu dönemlerde; Deresakarya, Karacalar, Bayat, İncirli, Bostanlı, Kasımlar gibi köylerde sayalarda beslenen hayvanlar için çoban tutulmakta ve Deresakarya köyünde bir de mandıra bulunmaktaydı. Para karşılığı tutulan çobanlar yakın köylerden

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/18 Fall 2016

olabildikleri gibi Kütahya ve Afyon gibi çevre illerden de gelebilmekteydi. Bu köylerde süt sağımı, yün kırkımı sayalarda, peynir ise köyde yapılmaktaydı. Günümüzde küçükbaş hayvancılık yapılan bazı saya yerleşmelerinde süt sağımı zamandan ve zahmetten tasarruf etmek için süt sağma makinesiyle yapılmaktadır. Gerek süt sağma makinesinin kullanımı gerekse sayada kalan çoban ya da kişilerin ihtiyacı ve geceyin hayvanların kontrolü ve yavrulama gibi durumlarda kullanılmak üzere jeneratör ya da güneş paneli ile elektrik üretimi yapılmaktadır (**Foto 6 ve 7**). Saya yerleşmelerinde ya da köyde yapılan peynirler, küçükbaş hayvan varlığının azalması ile genellikle ilçe ya da şehir pazarına getirmeye bile gerek duyulmadan sipariş üzerine hemen pazarlama imkanı bulabilmektedir.

Foto 6. Sayaların bazılarında enerji ihtiyacı jeneratör ya da güneş paneliyle karşılanmaktadır.

Foto 7. Bazı sayalarda süt sağımı süt sağma makinesiyle süt sağma bölümünde yapılmaktadır.

Bir kır yerleşmesi olan saya ve davar sürüsü doğal ortamda her türlü tehlikeye açıktır (**Foto 8 ve 9**). Bu nedenle genel olarak insanlardan uzakta olan sayanın ve davarın korunmasında çoban köpeği oldukça önemlidir. Bu nedenle gerek çobanın gerekse sürü sahiplerinin çoğu zaman en iyi koruyucusu ve arkadaşı çoban köpeğidir. Çoban köpeğinin gerek sürüyü gerekse çobanı ve aileyi en iyi şekilde koruyabilmesi için güçlü ve dayanıklı bir yapıda olması gerekmektedir. Dolayısıyla sürü sahipleri çoban köpeği seçerken sürünün en büyük düşmanı olan kurda karşı durabilecek ve çarpışabilecek özellikleri olan Kangal, Anadolu Çoban Köpeği, Akbaş gibi güçlü, dayanıklı ve çevik köpekler seçip, beslemektedir.

Foto 8. Tuzaklı Köyü (Söğüt İlçesi) çevresinde mera alanında otlatılan keçi sürüsünden bir görünüm.

Foto 9. Başköy köyü (Bilecik Merkez ilçesi) merada otlatılan davar (keçi) sürüsünün akşam sayaya geri dönüşünden bir görünüm.

Geleneksel sayalarda çobanlık erkekler tarafından yapılırken; hayvanın sağılması, elde edilen sütün taşınması, peynir yapılması, hayvanların yemlenmesi ve sayanın temizliği genellikle kadınlar tarafından yapılmakta idi. Ancak erkekler de kadınlara mümkün olduğu ölçüde bu konuda yardımcı olmaktadır. Günümüzde kadınların sayalarda yapması gereken işlerin büyük bir kısmını erkekler üstlenmişlerdir.

Sayalara yakın tarım arazilerinin korunması da sayacıların karşılaştığı en önemli sorunların başında gelmektedir. Bazı sayalarda su sorunu da önemli bir problemdir.

3.6. Sayalarda Hayvan Hastalıklarına Karşı Geleneksel Yöntemlerle Yapılan Mücadele

Arazi çalışmaları için saya sahiplerine yönelik hazırladığımız mülakat soruları arasında hayvan hastalıkları ile nasıl mücadele ettiklerine dair bir de soru bulunmaktaydı. Bu soruya verilen cevaplar, veterinerlik hizmetlerinin olmadığı dönemlerde, hayvan hastalıklarına karşı kullanılan geleneksel yöntemleri öğrenmek bakımından önemlidir. Günümüzde sayalarda beslenen hayvanlar genellikle veteriner hekim kontrolündedir. Hayvan hastalıklarına karşı kullanılan geleneksel yöntemlerin bazıları ise şunlardır:

- Parazit ve hayvan yaralanmalarına karşı; ceviz kabuğunun kaynatılarak hayvanlara içirilmesi
- Hayvanlara yel girip halsizleştiklerinde ve bit, pire haşerat için; zambak kökü verilmesi ya da sürülmüş tarlaya yatırılması
- Hayvanların idrarından kan geldiğinde; yumurta ve sütün karıştırılarak içirilmesi
- Hayvanlar hazımsızlık çektiğinde; zeytinyağı içirilmesi
- Kıl kurdu ve parazit için; az miktarda göztaş, tuz ve kepek karıştırılarak hayvanlara yedirilmesi
- Hayvanın karnı şişip güçsüz kaldığında, yürümekte zorlandığında, burnunda akıntı oluştuğunda; hayvanın kulağına tığla bir delik açılarak bosça otunun (*Helleborus orientalis*) kökü takılmaktadır (**Foto 10**). Hayvanda bu tür rahatsızlıklar ilkbahar mevsimi ile birlikte ilk otlar ortaya çıktığında oluşmaktadır. Bilecik çevresinde bosça otu olarak bilinen bu ota, ülkemizin değişik yörelerinde; karaca ot, karacan, sola, suğala, bohça otu,

Turkish Studies

boynuz otu, çatlak otu, çöplemecik, danabağırtan, danakıran, keklük otu, kara çöpleme, patlak çiçeği, ıskarpez ve siyah harbak gibi isimler de verilmektedir (Baytop, 2007: 154; Tuzlacı, 2006a: 24; Tuzlacı, 2006b: 140).

- Hayvanın bazı otları yediğinde karnının şişmesi ve rahatsızlandığında; keçi sütünün rahatsız hayvana içirildiğinde karın şişkinliğinin geçmesi ve hayvanın iyileşmesi.

Foto 10. Hayvanın karnı şişip güçsüz kaldığında, yürümekte zorlandığında, burnunda akıntı oluştuğunda; hayvanın kulağına tıgla bir delik açılarak kökü hayvan kulağına takılan bosça otu (*Helleborus orientalis*).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bilecik'te sayalar üzerine yaptığımız arazi çalışmaları sonucunda, sayaların başlıca özelliklerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Tarım alanlarına zarar vermemesi ve sağlık koşulları sebebiyle köyün dışında kurulmuştur.
2. Köyün hemen yakınında veya 3-4km uzağında yer alabilir.
3. Bütün yıl kullanılır.
4. Koyun ve keçi beslenir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

5. Sayalar özel mülkiyete sahip alanlarda kurulmuştur.
6. Tarım arazisinin sınırlı olduğu engebeli ve ormanlık alanlarda mera olarak kullanılan arazilerde yaygın olarak görülür.
7. Geleneksel sayalar taş, kerpiç ve ahşaptan inşa edilirken, yeni yapılanlar daha çok tuğladan inşa edilmektedir.
8. Hayvan barınağı, ağıl, samanlık ve çoban evinden meydana gelir.
9. Hayvanları iklim koşullarından ve çeşitli tehlikelerden koruyacak şekilde planlanmıştır.
10. Hayvan sayısının çok olduğu eski dönemlerde çobanlardan da yararlanırken günümüzde ücret karşılığı tutulan çoban sayısı yok denecek kadar azalmıştır.
11. Süt ve et üretimine yönelik olarak mera hayvancılığı yapılır.
12. Saya yerleşmeleri adlarını, arazi sahiplerinden, arazi sahibinin lakaplarından veya kuruldukları mevkilerin adlarından almıştır.
13. Beslenen hayvan sayısına göre sayanın büyüklüğü ve eklentileri de farklılık gösterir.

Sayaların ortaya çıkmasındaki temel sebepler olarak; fazla sayıda hayvandan oluşan davar sürülerinin köy içerisinde kontrolünün zor olması sebebiyle köyün dışında beslenmek istenmesi, köyün dışında yer alan otlaklardan yararlanma isteği, hayvanlar çok uzun mesafeler yürümek zorunda bırakılmadıklarından semiz olmaları, buna bağlı olarak et ve süt verimlerindeki artışlar gösterilebilir. Et ve süt verimindeki artış bir yandan peynir üretiminde artışa sebep olurken öte yandan hayvanların ağırlığı da arttığında et verimi de yüksek olmaktadır.

Bilecik'te saya sayısı ise giderek azalmaktadır. Bilecik'te sayaların giderek azalmasında etkili olan temel faktör; köylerde bu iş ile uğraşacak yeteri sayıda genç nüfusun bulunmaması, mevcut genç nüfusun hayvan kokusu ve uğraşının zor olması sebebiyle hayvancılıkla uğraşmak istememesidir. Bunun yanı sıra; çoban bulmanın zorluğu, aileden ve diğer sosyal imkanlardan ayrı kalma, küçükbaş hayvancılık ile uğraşın küçümsenmesi, küçükbaş hayvan sürülerinin sayıca az olması sonucunda ekonomik getirisinin yeterli olmaması, et ve süt fiyatlarının düşük olması, küçükbaş hayvan etinin daha az tercih edilmesi ve bölgeden olan göçler sayaların terk edilmesinde etkili olan diğer faktörleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte; Bilecik köylerinde zeytin, kiraz gibi meyve ağaçlarının yaygınlaşması, seracılığın gelişmesi ve küçükbaş hayvancılıktan elde edilen gelirin düşük kalması hayvancılığın gerilemesinde etkili olan diğer önemli faktörlerdir.

Bilecik Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkanlığı ile yapılan mülakatta, Türkiye genelinde olduğu gibi Bilecik'te de küçükbaş hayvancılığın temel sorunları olarak; nitelikli hayvan pazarlarının az olmasını, küpesiz hayvan sayısının fazla olmasını, hayvan sayısına göre planlanmış ve nitelikli kesimin yapılabileceği küçük, orta ve büyük mezbahaların olmamasını ve hayvan takibi ve veterinerlik hizmetlerinin iyi yapılamamasını temel sorunlar olarak görüldüğü saptanmıştır. İnsan çevre etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve kırsal ekonomik düzenin zenginliklerinden biri olan saya tipi yerleşmeler, geleneksel kültürün devamı açısından önemlidir. Sayıları giderek azalan bu tip yerleşmelerin kırsal ekonomiyi korumak, kırsaldan kentlere doğru olan göçleri azaltmak ve hayvancılığı geliştirmek bakımından desteklenmesi gerekmektedir. Burada sayaların ve küçükbaş hayvancılığın desteklenmesi için uygulanacak olan hayvancılık politikaları önem kazanmaktadır. Kağıt üzerinde kalan politikalardan ziyade; üreticiye yönelik olarak; hayvan küpesi takılması, aşılama, nakliye, satış, et ve süt ürünlerin pazarlanması anlamında küçükbaş hayvancılığa verilen desteklerin artması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayverdi, İ., (2011), Kubbealtı Lugatı Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük (4. Baskı), MAS Matbaacılık, İstanbul.
- Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (1998), Bilecik İli Arazi Varlığı, İl Rapor No: 11, Ankara.
- Başkaya, Z., (2012), Osmaneli İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.
- Baytop, T., (2007), Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (3. Baskı), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 578, Ankara.
- Güngör, Ş., Bozyiğit, R., (2013), "Erenler Dağı ve Çevresinde (Konya) Fonksiyon Değişikliğine Uğramış Köyaltı Yerleşmeleri", 3. Uluslararası Coğrafya Sempozyumu (GEOMED 10-13.06.2013) Bildiriler Kitabı, s. 399-41, Kemer-Antalya
- Köse, A., (1995), "İvrindi Çevresinde Saya Yerleşmeleri", Doğu Coğrafya Dergisi, sayı: 1, s. 314-335, Erzurum.
- Özgür, E. M., (1990), Bilecik İli Coğrafyası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Tunçdilek, N., 1967, Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskanı (Köy Altı İskan Şekilleri), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 49, İstanbul.
- Tuzlacı, E., (2006a), Türkiye Bitkileri Sözlüğü, Alfa Yayınları No: 1656, İstanbul.
- Tuzlacı, E., (2006b), Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları, Alfa Yayınları No: 1702, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu, (2009), Derleme Sözlüğü: Türkiye'de Halk Ağzından (3. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yazıcı, H., (1998), "Orta Sakarya Vadisi'nin Coğrafi Etüdü (Yenice-Alpagut Arası)", Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1040, Eskişehir.
- Yücel, T., (1995), "Türkiye'nin Kırsal Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler (Cilt XXXIII)", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi, Ankara.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.575e8bf14496d0.33228477 (Erişim Tarihi: 13.06.2016).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GT.575e8e1b57ea66.03651716 (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Kılıç, T. & Başkaya, Z. (2016). “Bilecik İlinde Saya Yerleşmeleri / Settlement of Sheep Folds (Saya) in Bilecik”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/18 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9967>, p. 113-134.